

ОЦІНКА СПОРТИВНОЇ РОБОТОЗДАТНОСТІ КОНЕЙ РІЗНИХ ПОРІД, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У ЗМАГАННЯХ З ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД

Т. Є. ІЛЬНИЦЬКА*

*Інститут розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН (Чубинське, Україна)
horsebreeders@ukr.net*

У статті наведено аналіз результатів виступів коней у змаганнях з подолання перешкод (конкуру) за 2017 рік, які проходили в Україні. Запропонована нова уніфікована 20-бальна шкала оцінки спортивної роботоздатності коней. Проведений аналіз породного та якісного складу популяції, який показав, що більше половини (56%) спортивних коней не зареєстровані в жодній племінній книзі та мають показники роботоздатності вищі, ніж в українській верховій породі. Крайцями за комплексом ознак визначені коні групи порід західно-європейського кореня. Був складений рейтинг спортивних коней та жеребців-плідників, потомки яких приймали участь у змаганнях. Результати досліджень довели, що наявне спортивного поголів'я коней в Україні має високий генетичний потенціал, що дозволяє отримувати конкурентоздатну продукцію. Однак, система реєстрації та оцінки племінних коней не відповідає світовим вимогам, що призвело до значного скорочення тварин української верхової породи.

Ключові слова: конярство, порода, спортивна роботоздатність, оцінка, українська верхова порода, рейтинг коней

EVALUATION OF SPORTS PERFORMANCE OF HORSES OF DIFFERENT BREEDS, WHO COMPETED IN THE SHOW JUMPING COMPETITIONS

T. Y. Ilytska

Institute of Animal Breeding and Genetics nd. a. M.V.Zubets of NAAS (Chubynske, Ukraine)

The article gives an analysis of the results of horse performances in the competition for overcoming obstacles (jumping) by 2017, which took place in Ukraine. Was proposed the new unified 20-point scale for assessing the sporting performance of horses. Was made the analysis of breed consist and qualitative composition of the population, it showed that more than half (56%) of sports horses are not registered in noone studbook and have performance level are higher than in the Ukrainian riding breed. The best in the complex of features identified horses of a group of the West European breeds. Was made the raiting of sports horses and stallions, who have progene took part in the competitions. The results of the research showed that the sports horses in Ukraine has a high genetic potential, which allows obtaining competitive products. However, the system of registration and evaluation of pedigree horses does not meet the world requirements, which led to a significant reduction in the animals of the Ukrainian riding breed.

Key words: horse breeding, breed, sport performance, evaluation, Ukrainian riding breed, rankings of horses

ОЦЕНКА СПОРТИВНОЙ РАБОТОСПОСОБНОСТИ ЛОШАДЕЙ РАЗНЫХ ПОРОД, КОТОРЫЕ ПРИНИМАЛИ УЧАСТИЕ В СОРЕВНОВАНИЯХ ПО ПРЕОДОЛЕНИЮ ПРЕПЯТСТВИЙ

Т. Е. Ильницкая

Институт разведения и генетики животных имени М.В.Зубця НААН (Чубинское, Украина)

В статье приведен анализ результатов выступлений лошадей в соревнованиях по преодолению препятствий (конкуру) за 2017 год, которые проходили в Украине. Была предло-

* Науковий керівник – кандидат с.-г. наук О. В. Бондаренко

жсена новая унифицированная 20-балльная шкала оценки спортивной работоспособности лошадей. Проведенный анализ породного и качественного состава популяции, который показал, что более половины (56%) спортивных лошадей не зарегистрированы не в одной племенной книге и имеют показатели работоспособности выше, чем в украинском верховой породе. Лучшими по комплексу признаков определены лошади группы пород западно-европейского корня. Был составлен рейтинг спортивных лошадей и жеребцов-производителей, потомки которых принимали участие в соревнованиях. Результаты исследований показали, что спортивное поголовье лошадей в Украине имеет высокий генетический потенциал, который позволяет получать конкурентоспособную продукцию. Однако система регистрации и оценки племенных лошадей не соответствует мировым требованиям, что привело к значительному сокращению животных украинской верховой породы.

Ключевые слова: коневодство, порода, спортивная работоспособность, оценка, украинская верховая порода, рейтинг лошадей

Вступ. Структура галузі конярства в Україні за останні 15 років значно змінилася. Збільшилася кількість приватних племінних господарств та коневласників, які розводять та утримують спортивних коней. Збільшилася загальна кількість змагань з класичних видів кінного спорту по всій території України. Спостерігається збільшення попиту на коней з великим спортивним потенціалом, які б вирощувались в Україні та якістю не поступали імпортованому поголів'ю. Аналіз спортивних досягнень коней у змаганнях з класичних видів кінного спорту показав, що за останні 15-річчя коні України не виявляють бажаних якостей та значно поступаються за якістю породам Європи аналогічного напрямку використання. Однією з причин цього те, що існуюча модель ведення племінної роботи та обліку дуже повільно вирішує питання генетичного покращення комплексу ознак, що обумовлюють високі спортивні якості [1].

Для результативного відбору та підбору племінних коней необхідно проводити об'єктивну оцінку якостей тварин, які впливають на економічну ефективність галузі. У спортивному племінному конярстві важливим ціноформуючим фактором є результати виступів у змаганнях з кінного спорту та спортивне довголіття. У країнах з розвинутим конярством для оцінки спортивних результатів коней різних порід застосовують рейтинги: за власним роботоздатністю та за результатами потомків. При цьому наголошують про важливість врахування не тільки змагань Міжнародного рівня, в яких приймає участь тільки біля 10% усього спортивного поголів'я, але і також національних змагань, які проходять в межах найбільшого розповсюдження популяції коней відповідної породи [2].

На сьогодні в Україні подібна оцінка не має систематичного характеру, що значно впливає не тільки на якість коней, але і на популярність коней вітчизняної селекції. Незначна кількість племінних господарств проводять заводські випробування з метою оцінювання молодняку за руховими та стрибковими якостями [3]. Але кінцевим результатом цілеспрямованої селекції на спортивну роботоздатність повинні стати успіхи коней вітчизняної селекції на змаганнях з класичних видів кінного спорту міжнародного рівня. Тому питання проведення моніторингу саме виступів спортивних коней у змаганнях з наступною оцінкою їх результативності є актуальним питанням для племінного спортивного конярства України.

Матеріал та методика досліджень. Матеріалами досліджень слугували протоколи результатів змагань з конкуру в 2017 році, в яких приймали участь спортивні коні у чисельності 852 голови, які відносяться до 18 порід або незареєстровані у жодній племінній книзі. Було опрацьовані матеріали 30 змагань, що включають результати 656 маршрутів різного рівня. Місце народження та генеалогія коней визначалися за ідентифікаційними документами (паспортами), даними запису у племінні книги та за первинним племінним обліком у господарствах.

Проведено аналіз роботоздатності коней в залежності від походження, місця народження, віку, в якому коні проходили випробування. Також були складені рейтинги кращих спортивних коней та плідників української верхової породи за спортивними результатами їх нащадків.

Для оцінки спортивної роботоздатності коней використовувався метод оцінки за 20-бальною шкалою (Бондаренко О. В.) [4].

1. Уніфікована шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у змаганнях з подолання перешкод

Змагання		Зайняте місце	Оцінка роботоздатності, бали			
рівень	назва		за зайняте місце	за участь у змаганнях	Надбавка за висоту перешкод	
					140–150 см	155–160 см
Міжнародні змагання						
I	Олімпійські ігри	1 – 6	8	10	1,5	2
		7 – 12	5			
		13 – 18	3			
19 і нижче		0				
I	Чемпіонат світу Всесвітні Кінні Ігри	1 – 4	8	10	1,5	2
		5 – 9	5			
		10 – 16	3			
		17 і нижче	0			
I	Чемпіонат Європи, фінал Кубка світу	1 – 3	8	10	1,5	2
		4 – 8	5			
		9 – 15	3			
		16 і нижче	0			
II	Етап Кубка світу, Першість Європи, Міжнародні турніри 4*, 5*	1	8	5	1,5	2
		2 – 3	5			
		4 – 10	3			
11 і нижче		0				
II	Міжнародні турніри 2*, 3*	1	8	3	1,5	2
		2 – 3	5			
		4 – 10	3			
		11 і нижче	0			
II	Міжнародні турніри Am, Ch, YH, YJ, 1*	1	6	3	1,5	2
		2 – 3	4			
		4 – 10	2			
		11 і нижче	0			
Національні змагання в Україні*						
III	Юніори відкритий клас (125 см і вище)	1	6	3	140-145 см	150 і вище см
		2 – 3	4		1	1,5
IV	Тест для коней віком 4-6 років Юнаки, діти, аматори - висота перешкод 100 см та вище Відкритий клас (100-120 см.)	1	5	1	125 см	130 і вище см
		2 – 3	3		0,5	1
		4 – 10	2			
		11 і нижче	0			
V	діти, відкритий клас, аматори, висота перешкод 70-95 см.	1	3	0,5		
		2 – 3	2			
		4 – 10	1			
		11 і нижче	0			

* За участь у змаганнях державного рівня (Чемпіонат та Кубок України) додатково нараховується 1 бал.

Шкала складена за принципом рівномірного збільшення кількості балів по мірі підвищення результативності виступів коней у змаганнях, які розподілені за 5 рівнями. Відповідно до сучасних вимог Міжнародної Федерації кінного спорту (FEI) та Всеукраїнської федерації кінного спорту України зазначена шкала нами була уніфікована, що дало можливість використовувати зазначену методику незалежно від назви змагань, з врахуванням рівня змагань та складності маршрутів, рівня вершників та висоти перешкод (табл. 1). Для комплексної оцінки

проводили сумування балів за кожний пройдений маршрут, що дало можливість зробити більш якісну вибірку коней, які мають стабільні показники роботоздатності.

Результати досліджень. Відповідно до оброблених матеріалів, в змаганнях з конкуру у 2017 році приймало участь 852 голови коней, які належать 182 господарствам та приватним особам. Кількість спортивних коней порівнюючи з 2013 роком (339 гол.) збільшилась більше ніж в 2,5 рази [5].

Був проведений аналіз поголів'я конкурних коней за місцем їх народження (рис. 1). У приватних коневласників та господарствах народилось більшість коней 657 голів (77%), при цьому в атестованих суб'єктах племінної справи у конярстві тільки 24% від загальної кількості. Необхідно зазначити, що коні народжені в державних кінних заводах складають тільки 6% від загальної численності. Відсоток імпортованих коней досить не високий (17%), в більшості, це коні високого рівня (висота перешкод у маршруті – 130–150 см), які були придбані вже дорослими. Також усі коні (6 гол.), які приймали участь у маршрутах рівня 150–160 см. народжені за кордоном.

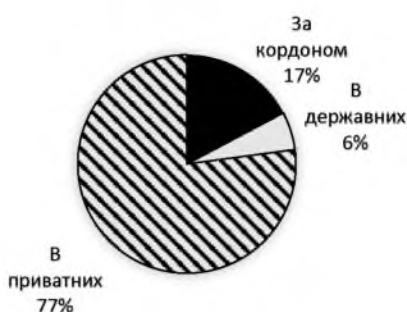

Рис. 1. Розподіл коней за місцем народження

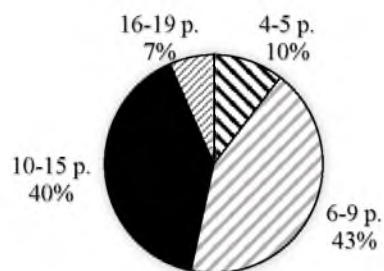

Рис. 2. Розподіл коней за віком

Аналіз спортивного поголів'я коней за віком представлений на рис.2. Розподіл за віком вказав, що сучасна популяція конкурних спортивних коней складається у більшості з коней 6-9 річного віку. Саме у цьому віці коні проходять основну оцінку спортивних якостей та більш інтенсивно використовуються. Це спостерігалось і в інші роки [5]. Наявність достатньо великої чисельності коней 10–15 років ($n = 341$) вказує про спортивне довголіття популяції, що вивчалась. Невелика кількість тварин молодого віку ($n = 82$) говорить про те, що попит на них низький. Кіннотники – спортсмени надають перевагу спортивним коням віком від 6 років, які добре треновані та вже мають турнірний досвід. Але більшість племінних господарств не мають можливості проводити спортивний тренінг молодняку та утримувати тварин до 6-річного віку. Виникає необхідність кооперації між племінними господарствами та кінно-спортивними клубами з метою не тільки тренінгу коней, але і ранньої оцінки потенційної спортивної роботоздатності.

Встановлено, що в змаганнях з подолання перешкод виступають коні різних порід (табл. 2). За останні 5 років породне співвідношення популяції спортивних коней значно змінилась у бік скорочення коней української верхової породи на 42,98% від загальної кількості [5].

Було визначено, що більшість спортивних коней ($n = 480$) не зареєстровані в жодній племінній книзі. Значна кількість цих коней отримані від схрещування коней різних порід західно-європейської групи та, відповідно, не можуть бути зареєстровані як українська верхова порода. Кіннозаводчики вимушені або реєструвати таких коней у закордонних племінних книгах, або не реєструвати зовсім. Головною причиною цього є не відповідність української системи обліку та ведення племінного конярства сучасним стандартам.

Роботоздатність спортивних коней за породами була оцінена за середнім балом, який був врахований за результатами проходження усіх маршрутів. Також був врахований показник

висоти перешкод у маршрутах, яким прийнято «вимірювати» клас та рівень підготовки конкурних коней.

Коні української верхової породи мають найнижчий середній бал (21,05) серед коней спортивних порід, при цьому найбільший відсоток тварин (44%) випробовуються у маршрутах рівня 100–120 см. Це вказує, що спортивна роботоздатність коней української верхової породи має невисокий рівень.

2. Спортивна роботоздатність коней різних порід у змаганнях з подолання перешкод за 2017 рік

Порода	п, гол.	%	∑ бал	M ± m	Розподіл поголів'я за висота перешкод (см) у маршрутах, гол			
					70–95	100–120	125–145	150 і більше
Не зареєстровані в жодній племкнизі	480	56,3	11052,0	23,03 ± 1,27	163	221	95	1
Група порід західно-європейського кореня:	239	27,8	13614,0	56,72 ± 3,08	28	75	122	14
в т.ч. вестфальська	85	10	4876,5	57,4 ± 5,04	11	29	38	7
бельгійська теплокровна	36	4,2	2736,5	76,01 ± 10,12	1	11	22	2
голштинська	28	3,3	1410,0	49,57 ± 6,57	4	5	19	-
Українська верхова	126	14,8	2652,1	21,05 ± 2,75	49	55	22	-
Чистокровна верхова	3	0,4	82,0	27,33 ± 20,93	-	3	-	-
Будьонівська	2	0,2	47,5	23,75 ± 19,25	1	-	1	-
Інші не спортивні	2	0,5	19,0	9,5 ± 4,5	-	2	-	-
Усього	852	100	-	32,22 ± 1,31	241	356	240	15

Найкращі показники мають коні, які відносяться до групи порід західно-європейського кореня (56,72), більше половини з них (51%) долають перешкоди рівня 125–145 см. Також є коні найвищого рівня, які долають маршрути рівня 150 м та вище. Популяція не зареєстрованих спортивних коней за якістю переважають коней української верхової породи (середній бал 23,03). Серед них, чисельність коней рівня 125–145 см. складає 20%, на противагу коням української верхової породи (17%). Основною причиною такої картини є низький рівень селекційно-плеємної роботи з вітчизняною спортивною породою та відсутність централізованої оцінки селекційних показників.

За новим методичним підходом був складений рейтинг конкурних коней за результатами змагань усіх рівнів за 2017 рік. Перше місце посів гнідий жеребець Джадор ПКЗ 2009 року народження бельгійської теплокровної породи (BWP), який отриманий в Петриківському кінному заводі Дніпропетровської області від голштинського жеребця Кальваро Зет та голландської кобили Валіна. Жеребець за генотипом є гібридом двох порід, але це не завадило його зареєструвати в бельгійській плеємній книзі. У десятку кращих конкурних коней (9 місце) увійшов гнідий мерин української верхової породи за кличкою Баш 2010 року народження від жеребця 199 Шаблон (увп) та кобили 1494 Балтімора (увп), який був отриманий в Олександрійському кінному заводі.

Аналіз генеалогії спортивних коней показав, що тварини є потомками 418 жеребців-плідників, із них 47 жеребців української верхової породи. Найбільше спортивних коней отримано від голштинського жеребця Lancer III (28 голів). За роботоздатністю найвищі результати мають потомки бельгійського жеребця Cornet Obolensky (9 голів). Ці два жеребці входять у 10-ку кращих конкурних плідників світу за рейтингом Всесвітньої федерації з розведення спортивних коней (WBFSH). Обидва жеребці належать Жашківському кінному заводу Черкаської області. Серед вітчизняних плідників, кращим є жеребець 199 Шаблон (21 Отелло-1020 Шурочка) Олександрійського кінного заводу. Його потомки (9 гол.) високої якості та приймають участь у змаганнях рівня до 140 см. Це свідчить про наявність тварин високої плеємної цінності, які вже утримуються на території України, але не ефективно використовуються для покращення якості коней української верхової породи.

Висновки. За останні роки спортивне поголів'я збільшилось більше ніж в 2,5 рази – у 2017 році в змаганнях з конкуру приймало участь 852 голови коней, які належать 182 господарствам та приватним особам. Більшість коней народилось у приватних коневласників та господарствах (77%). В державних кінних заводах вирощено тільки 6% спортивних коней. Також значно змінився породний склад популяції спортивних коней у бік скорочення кількості української верхової породи на 42,98% та збільшення поголів'я не зареєстрованих коней до 56,3% від загальної кількості спортивних коней у змаганнях з подолання перешкод. Основна причина – не відповідність сучасної системи реєстрації та оцінки племінних коней світовим стандартам. Аналіз популяції спортивних коней показав, що чисельність тварин молодого віку недостатня (n = 82; 10%). Основна причина, що спортсмени надають перевагу коням віком від 6 років, які добре треновані та вже мають турнірний досвід. Виникає необхідність кооперації між племінними господарствами та кінно-спортивними клубами з метою не тільки тренінгу коней, але і ранньої оцінки потенційної спортивної роботоздатності.

Оцінка та аналіз спортивного поголів'я коней показав, що вітчизняне племінне конярство знаходиться у критичному стані. Спортивна якість коней української верхової породи значно поступається тваринам, які відносяться до групи порід західно-європейського кореня. Як наслідок, перепрофілювання племінних господарств на розведення коней закордонних порід та скорочення попиту на коней української верхової породи.

Однак необхідно зазначити, що генетичний потенціал популяції коней спортивних порід, які вже утримуються на території України, досить високий та дозволяє отримувати конкурентоздатну продукцію. Про це свідчить складений рейтинг спортивних коней у конкурі, де перше місце зайняв жеребець Джадор ПКЗ бельгійської теплокровної породи, який отриманий в Петриківському кінному заводі Дніпропетровської області.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондаренко, О. В. Сучасний стан української верхової породи коней та шляхи її збереження / О. В. Бондаренко // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. – К., 2015. – Вип. 49. – С. 224–231.
2. Gabriel Rovere. Sport horses: breeding specialist from a single breeding programme? [Електронний ресурс] / Rovere Gabriel. – 2016. – Режим доступу : https://pure.au.dk/portal/files/96545547/PhD_Thesis_GRovere.pdf.
3. Рущинська, Т. М. Спортивна роботоздатність молодняку коней української верхової породи різних генотипів / Т. М. Рущинська, І. В. Ткачова // Науково-технічний бюлетень. – Х., 2015. – № 113. – С. 210–215.
4. Бондаренко, О. В. Методика оцінки та добору племінного матеріалу з використанням генетичних та біологічних особливостей коней різних напрямів використання за сучасними методами / О. В. Бондаренко, А. А. Гетья, Т. Є. Ільницька. – Чубинське, 2017. – 36 с.
5. Бондаренко, О. В. Аналіз породного складу коней спортивного напрямку використання / О. В. Бондаренко, Т. Є. Ільницька // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. – 2014. – Вип. 2 (2). – С. 26–29.

REFERENCES

1. Bondarenko, O. V. 2015. Suchasnyi stan ukrainskoi verkhovoi porody konei ta shliakhy yii zberezhennia – The current state of Ukrainian riding breed horses and ways to save it. *Rozvedennya i henetyka tvaryn : mizhvidomchyy tematychnyy zbirnyk –Animal Breeding and Genetics : interdepartmental thematic scientific collection*. 49:224–231 (in Ukrainian).
2. Gabriel Rovere. 2016. Sport horses: breeding specialist from a single breeding programme? [Electronic resource] : https://pure.au.dk/portal/files/96545547/PhD_Thesis_GRovere.pdf.
3. Rushchynska, T. M. and I. V. Tkachova. 2015. Sportyvna robotozdatnist molodniaku konei ukrainskoi verkhovoi porody riznykh henotypiv – Sports performance of young horses of Ukrainian riding breed of different genotypes. *Naukovo-tekhnichnyi biuleten – Scientific and technical bulletin*. 113:210–215 (in Ukrainian).

4. Bondarenko, O. V., A. A. Hetia, and T. Y. Ilnytska. 2017. *Metodyka otsinky ta doboru plemynnoho materialu z vykorystanniam henetychnykh ta biolohichnykh osoblyvostei konei riznykh napriamiv vykorystannia za suchasnymy metodamy – Methods of evaluation and selection of breeding material using genetic and biological features of horses of different directions by using modern methods.* – Chubynske, 36 (in Ukrainian).

5. Bondarenko, O. V., and T. Y. Ilnytska. 2014. Analiz porodnoho skladu koney sportyvnoho napryamu vykorystannya – Analysis of livestock by breed sport horses. *Visnyk Sums'koho natsional'-noho ahrarnoho universytetu. Seriya : Tvarynnytstvo – Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series : Livestock.* 2(2):26–29 (in Ukrainian).

